

A POÉTICA ASCENSIONAL NO PRIMEIRO AVILÉS

Xavier Carro

TODO O MEU FROITO É LUZ

Titulaba eu un artigo en 1992 : “A. Avilés de Taramancos, habitante da luz e do aire”, tomando como palabras claves do seu universo poético a luz e o aire, isto é, como eixes vertebradores da súa obra. Hoxe, despois de tantos anos, volveríao escribir pois estamos ante un poeta radical. Pola súa voz tan persoal e auténtica xorde o home esencial, universal e o seu canto vólvese celebración da vida, hímica exaltación da natureza, pánica e gozosa comunión coa Terra. En Antón Avilés latexa un sentimento cósmico e unha irrefreable forza que se fai ritmo ascensional e coñecemento misterioso e luminoso do mundo:

*Collo o grao de semente, esa tenrura
na que sostén as trabes o universo:
en tan mínima urna namorada.*

Fronte do filósofo que indaga e explica o mundo desde o seu propio pensar, o poeta faino desde a vida, verbaliza as augas escuras da conciencia e ilumina o mundo coa palabra. A poesía suxire unha verdade enmascarada pero claramente intuída e albiscada nos recunchos máis insondables do ser. O discurso filosófico é racional e fragmentario; o poético intuitivo e unitario, desvelándono-lo mundo en imaxes e ritmos. Así é esta altísima poesía de Avilés que nos descobre unha fonda visión da vida. Harmonía creadora, cósmica, florecida na palabra.

O Avilés mozo irrompe no reino da poesía cunha sabedoría e madurez non aprendidas. El mesmo lembraría cando entra cos seus poucos anos nos cenáculos literarios coruñeses que os deixa asombrados co dominio e seguridade na arte poética. Foi un poeta tocado pola gracia, por ese coñecemento secreto que devén do profundo do ser e que só alcanza as criaturas xeniais, manifestándose logo a través da súa poesía. Avilés interioriza a realidade e levándonos por recónditos labirintos, váinola revelando na palabra.

Para min, ademais da brillantez e da madurez compositiva que atopamos xa nos seus primeiros poemas; o máis relevante é a súa expresividade sentimental que transcende os lindes do puramente textual, plena e lograda na súa formalización. Característica esta que o achega ós grandes líricos que teñen un universo cunha icónica propia na que se representa o mundo. O texto poético é un espacio imaxinario onde aparecen represen-

tadas a realidade interior e maila exterior, nunha imaxe na que se encerra metaforizado un estado interior. Para o crítico, precisar estas relacións vén se-la clave para logo poder analiza-lo modelo de “mundos” que configuran o esquema da realidade que o poeta expresa no seu imaxinario.

É indubidable que a nenez e a mocidade da persoa son as etapas da vida nas que se vai formando unha “imago” do mundo que logo ha moldeala cosmovisión de cada persoa e no caso do noso poeta revélase nas imaxes e metáforas. A poesía de Avilés vén da vida, nace do contacto cos espazos abertos, coa paisaxe. Despois vén o coñecemento libresco. Non nace das intertextualidades nas que, ás veces, o poeta aprende os seus pasos iniciais. As súas vivencias de neno serán os motivos que alimenten o seu poetizar, a interiorización da natureza forxará o alicerce sobre o que levanta non só o seu coñecemento do mundo máis esencial senón que tamén se gravará no seu imaxinario. Hai algo que eu quero constatar, penso que un dos formantes principais na súa poesía é a musicalidade. Ese sentido do ritmo que alenta nos poemas cunha forza incontible e inconmensurable é a harmonía roubada na sinfonía do aire nas campas do ceo. A importancia do sonoro, isto é, da musicalidade, está fortemente vinculada á natureza. A paisaxe para Avilés é música e color, luz e aire, elementos constitutivos do mundo externo e tamén do acervo simbólico do poeta. A música e a paisaxe moldearon o seu espírito. A súa sensibilidade sentiuse sacudida por eses ritmos e formas que o foron penetrando interiormente e arrebatando cara ós máis altos cumios da beleza. Coido entón que as súas raíces creadoras hai que buscalas nesa íntima convivencia de infancia e natureza, neses espazos abertos e sagrados, onde a alma voa alto e “do máis fondo sae a voz da alegría e da vida”. (Claudel) Aí radica o seu inmenso poder creador. Salvador García-Bodaño (1971) cando escribe sobre o poeta para rescatalo do esquecemento, subliña que “a calidade e dimensión da súa produción poética é coma un vento racheiro insospitado que abrangue cousas”. Bodaño intúe, na súa comparación, a maxia da poesía de Avilés, que resulta anovadora, difícil de encadrar, e aínda que nos soe a familiar hai nela unha música envolvente que, como vento fuxidío, nos deixa enchidos de luminosos rechouchos e dun ronsel de sons a ecoar na buguina do corazón.

Teño que pór de relevo que a interiorización da realidade máis próxima ó poeta é a que marca toda a súa traxectoria lírica. O seu repertorio imaxinístico érguese sobre estas primeiras vivencias, configuradoras da súa toponimia espiritual e da “constructo” léxica que nos leva pola paisaxe interior do poeta. Como ben di Xosé M. Álvarez Cácamo, os recintos sagrados que conforman a educación sentimental de Antón Avilés de Taramancos son os bosques, o mar e a nai, ademais de seren tamén os elementos definitorios que constrúen o seu EU desde a infancia fixando os esquemas da seu mundo:

*A luz que me circunda cando entro no recinto,
- o pórtico do bosque, o pórtico da infancia...*

Esas imaxes evocan a plenitude daqueles días, días que serán un remol para as noites de tristura. Unha simbólica da luz, unha poética ascensional, dinámica e libre sobre a que se vai constelando a súa palabra poética.

*Todo o meu froito é luz
de follas e de ás transparentes*

*Meu amor é navío de altas sedas
por onde o ar se sinte repousado.*

*Todo canto eu ameí perdeuseme contigo:
a luz clara e vibrante da miña xuventude
os bosques entrañables perfeitos de quietude
onde o vento vivía con un lecer antigo.*

Avilés crece cara ó ceo para habita-lo aire porque tiña “saudade de luz”, único espacio para a delgada transparencia da música e da color. Toda a súa poesía é expresión do réxime diúrno, unha metáfora ascensional. O home poético de Avilés harmonízase cos catro elementos. A terra e mailo aire son os polos que o limitan e o empuxan a esa arela irresistible de verticalidade para “erguerme no infinito enraigado no colo da terra”. Terra-Nai que aleita, sangue, lume e fermento de todo canto o une ó pasado e o proxecta á eternidade. A figura feminina da nai simboliza o vínculo coa Terra, embigo do mundo, centro do retorno, da comprensión e do entendemento da vida no amor. Terra e tebras complementarias do ceo e da luz, luz necesaria que “fai tremer a raíz” erguéndonos ata as “moradías” do aire.

Na primeira poesía de Avilés -etapa coruñesa- atopamos xa un repertorio de léxico, imaxes e metáforas aéreas que fan constante referencia ó aire, á luz e ás súas criaturas. Imaxes claves para a comprensión da súa obra. A súa poética, pertencente ó réxime diúrno, esta ligada á expresión da alegría, da euforia, e da liberdade, mentres que o réxime nocturno encerra as imaxes da disolución, da angustia da morte. A poesía de Avilés escolle o espacio máis alto, a do puro aire, tenta habitar esa rexión para fundirse na harmonía do universo e sentir “a dimensión perfecta da eternidade”. O aire, morada da luz e do voo e dos paxaros é tamén o paraíso dos soños, e da beleza.

Os tres grandes ciclos propostos por X. M. Álvarez Cáccamo podémolos establecer tamén conforme ó eixe sémico da luz e do aire que se reflecta nos distintos contidos poéticos de cada unha da súas etapas vitais. Na súa poesía sempre prevalece o réxime diúrno, con distinta intensidade e dominio sobre o réxime nocturno que é traspasado polo triunfo da luz e da natureza

1º.- Ciclo coruñés = ciclo do paraíso. Caracterizado polo réxime ascensional e diúrno. Imaxes dos espazos sagrados da infancia, apertura á liberdade. O espacio aéreo habitado polo aire e os paxaros. A terra ten o brillo auroral do paraíso. Inocencia e exaltación luminosa da vida. Alegría, amor e plenitude:

*Teño a ollada limpa do neno
e son todo paxaros, remuíños e vento*

*Ven da miña man, amada, ensinareiche o bosco:
o pórtico máis amplo ábrese ós nosos ollos
e escomenza o marmurio dos oboes.*

.....
*todo aquel que se adentra
sinte o folgo garrido doutra vida*

Pódese afirmar que se pecha coa perda da inocencia e a presenza da morte, lembremos de novo este extraordinario cuarteto:

*Todo canto amei, perdeuseme contigo:
a luz clara e vibrante da miña xuventude,
os bosques entrañables perfeitos de quietude
onde o vento vivía con un lecer antigo*

2º .- Ciclo colombiano = ciclo da caída. Con el ábrese unha poética da melancolía, da conciencia do tempo. Saudade da luz perdida e afastada dos recintos sagrados, a natureza da infancia e da felicidade. Poemas da emigración, da orfandade sentimental: a nai e a terra. Aparición das imaxes da escuridade e da tristura. O poeta sente a forza telúrica das terras americanas onde a paisaxe é un contrapunto para o seu corazón ferido de dor. Deste choque, vai xurdir unha poesía dinámica, de vigorosa tensión e non ancorada nun relembro paralizante. Neste ciclo ponse en pé un poeta, un loitador, que sae en busca da “luz tépeda que asubía no interior do vento” -a loita pola vida-. Neste proceso de dinamización o poeta sente a necesidade do retorno, da volta ó fogar patrio e reencontro cos espazos íntimos e co imaxinario mítico do seu pobo.

*Ando lonxe e senlleiro, triste e lonxe
como unha besta acoitelado brúo*

*E verme eiquí, amigo, duramente,
atado a miña dor senlleira e única.*

*Eu non roubei a luz, soamente quixen
.....
facer quizais como unha nave de ouro
compañeira do vento e da ledicia.*

*Ter saudade de luz, do sal, de ve-lo vento,
da chuvía elemental caíndo nos pomares.*

*Ouh luz, lonxana luz,perdida luz amiga:
dez mil leguas de mar chámanse olvido,
ou quizais non: escuridá medida
metro a metro de dor cúbica e fera*

Gozan tódolos símbolos ó abrigo do meu pulo:

*a morte, o lume, a forza das fontes abisais,
o aire, o trigo, a roda
onde florece a vida polas coxas da morte
-alarido na vouga escuridade primaria-*

*Charamusca de lume dun momento
agonía do home que se inflama*

*Non son un home: son un pobo
E ninguén me pode domear*

3º.- Ciclo noiés = ciclo do retorno ó paraíso, devezos de volver a habita-las “moradías” do vento. Poemas do regreso. A metáfora de Ítaca inaugura a derradeira etapa, continúaase cunha liña aberta no anterior ciclo, evocación da nenez e dos traballos nos eidos familiares. Reencontro coa Nai (símbolo ambivalente), volta ó seo materno e á Patria. A terra pasa de ser un espazo idílico, a un esforzo colectivo para “ver nacer o sol nesta terra querida”. O poeta recupera o réxime ascensional e as imaxes e metáforas diúrnas iluminan de novo este apartado. O poeta constrúe coa palabra un mundo no mesmo reino da luz e da esperanza. Poemas do mar con metáforas surrealistas cun trasfondo de versos míticos e épicos que enaltecen o sangue vigoroso do pobo galego. Camiños abertos para que as naves o arriben a ese lugar onde o corazón poida senti-lo vento.

O erotismo impregna unha natureza exultante e vizosa, é tamén unha forza xeradora, subterránea e escura, que o religa á Terra transcendéndose e eternizándose no amor, “todo corpo de amor é man de Deus”. Afirmación da vida e do amor fronte a “besta”, poemas da consumación nos que o poeta desprega unha poética ascensional, para de novo habita-la luz e o aire, un espazo enchido de beleza, de plenitude e liberdade. A morte como disolución, ser el mesmo Terra e sentir “as rulas pousar-se levemente na saudade”, e só así tería a eternidade a dimensión perfecta.

*Escuro, escuro, nai: no escuro alzo a miña torre no ar.
No escuro nai, mater amabilis, amantísima mae,
no escuro o teu amor de pedra firme.*

*O tempo non é acaso,
o túnel no que entro
de vagariño para a eternidade?*

*enlevo
o rude corazón que se perfila, aínda iniciando o voo,
-ese pulo que fica tenso no ar para abranguer a vida-*

*quero volver ás simples moradías
que un día fixen no dintel do vento
e ter de novo
os paxaros na man...;Ese outro tempo!*

Creo que a poesía de Avilés foi unha excepcionalidade no contexto das nosas letras. Os seus primeiros poemarios son tan anovadores que os podemos considerar como raros e estraños meteoritos que, pola súa factura, forza e fermosura sorprenden os nosos poetas. A poesía de Avilés era nova, transida de musicalidade e de metáforas cegadoras. A súa mestría e madurez brillaron precozmente xa nos seus comezos, polo que a súa traectoria posterior non foi máis que afondar na construción dun universo poético onde caiba un soño da realidade contra as ruínas das idades. Creaba un reino de altas e transparentes xeografías que o poeta ía enchendo de ritmos e palabras onde poñer pé para pisar aquela paisaxe de asombros. Levados da súa man, habitamos tamén ese espacio onde o home e os paxaros teñen a levedade da luz.

En resumo, poesía de grande orixinalidade e de gran perfección formal. A poesía dos seus inicios ten ascendencia vangardista. É indubidable que o surrealismo e mailo creacionismo conformaron a súa poesía; así como tamén o simbolismo. Fantástica, ousada e inefable fusión. O resultado, foi unha poesía, rutilante, chea de forza e que viña da inocencia dun mozo que quería ilumina-lo mundo co fulgor de insólitas imaxes. Cada poema seu inaugura un espacio autosémico polo seu carácter ficticio e non referencial; extrapola unha realidade vivencial que vén do corazón cun significado a penas consagrado. Cada poema crea un espacio imaxinario onde as palabras significan algo novo, escuro e misterioso, algo que está fóra delas, máis alá do mundo perceptible, verbas que nos desvelan o universo espiritual do poeta na escuridade luminosa da metáfora.

Penso que nesta primeira etapa foi decisiva a ascendencia e maxisterio de Urbano Lugrís. Afirmaría que foi quen lle abriu as portas do paraíso das vangardas onde cabían tódolos soños e os poemas de músicas imposibles. Non me cabe dúbida de que escoitando o pintor recitar poesías nas súas linguas de orixe, o mozo Avilés collería a música basándolle para entrar dentro dela e habitálas entusiasticamente. Sinalemos que un dos formantes esenciais é a música, ese efluvio que chega ó máis íntimo da alma e a transporta ós reinos do imaxinario. Lembremos que a estética vangardista (creacionista) configurou os seus poemas, sobre todo as súas “imaxes vidradas”, estrañas e fermosas metáforas que repenican na nosa intelixencia emocional. O vangardismo do poeta, con entusiasmo e violenta inocencia, arrincáballe as roupaxes da tristura e da morte ó mundo. Tarefa prodixiosa a deste esforzado Avilés que intenta atopa-lo paraíso perdido na realidade e tamén no fulgor que aínda queda por detrás das palabras.

Avilés sabe que esa busca do paraíso hai que facela a través da palabra, pero nomeando o mundo desde a fermosura da palabra:

*Amo a palabra plena que se arrinca
do curruncho máis íntimo do ser,
e a sinxeleza
de dicir bolboreta ou margarida.*

De aí o seu esforzo por empregar un léxico escollido polos seus valores sensoriais. Crear desde a fermosura da palabra era entrar xa no pórtico dese paraíso, dese ámbito que alborexa nos horizontes da imaxinación e que tan só albiscamos nos brillos últimos do poema, nesa emoción que queda estremecendo a árbore dos nosos soños. O poeta noiés emprendía en solitario a renovación da linguaxe poética apartándose da retórica ó uso. Foi unha ruptura, escasamente transitada, porque Avilés tiña unha estética equidistante tanto do existencialismo coma desa poética ensimesmada de *mesa-camilla*. Abriu unha fiestra pola que entrou a liberación do imaxinario e un léxico de fermosura cegadora.

Creo que a poética do seu primeiro ciclo foi unha illa perdida nos vaivéns das correntes daqueles días. Avilés está fóra do grupo dos seus compañeiros de xeración, case todos eles universitarios e cunha formación e lecturas semellantes. Avilés era un *outsider*, un marxinal, con lecturas diferentes pero ben asimiladas, que tiña moi claro o seu camiño. A súa independencia, así como a restrinxida circulación do seu primeiro libro fixeron que fose unha voz practicamente ignorada salvo no pequeno círculo no que se movía. No período que vai desde o 1959 ata 1965, creo que teriamos que salientar dous libros de poesía capitais para a nosa literatura *A fruta y-o garamelo* e *Sombra do aire na herba*, ámbolos dous anovadores e marcaban un cambio no panorama da nosa poesía. Pero só a obra de Pimentel obtivo o recoñecemento crítico, e foi entusiasticamente comentada nos medios literarios. Isto non sucedeu coa obra de Avilés que era - como xa dixemos antes- practicamente descoñecida. A orixinalidade temática e formal, que o poeta noiés emprendeu na súa mocidade, era unha auténtica e fonda renovación, pero polas circunstancias sabidas -edición minoritaria para os amigos -, esta pasou case desapercibida, salvo a entusiástica recepción da obra por Ramón Otero Pedrayo, Cunqueiro e Isidro Conde. Creo que a renovación da poesía galega de posguerra arrinca con el e foi tan longa como profunda, e foi moi semellante á que se deu moito máis tarde na poesía castelá polos chamados “novísimos”, pero a renovación do poeta noiés non tivo nin a difusión nin a repercusión que debera ter. Ambas poéticas beben nas vangardas, procuran que unha bafarada de aire fresco percorra os versos, así como manifestan un especial coitado na escolla da palabra polo seu valor estético e suxeridor. Coido que toda a renovación poética da posguerra a iniciou consciente ou inconscientemente este rapaz, longa renovación que culminaría nos anos oitenta cunha extraordinaria e magnífica floración de voces e poéticas. A lírica de Avilés foi unha poesía da ruptura en prol da beleza, ademais de intentar dar cabida a un soño na realidade.

2.- *Eu son todo paxaros*

A fruta y-o garamelo é o primeiro libro de A. Avilés, pois como tal saíu da imprenta Moret en 1959, cando o poeta contaba a idade de vintedous anos e consta de once poemas, nove numerados e dous titulados. Os poemas anteriores agrupados baixo o títu-

lo *As moradiñas do vento* apareceron na revista *Atlántida* no 1955 e *Pequeno Canto* (1959), que pecha o ciclo, quedou inédito. Os tres conxuntos poemáticos que constitúen podemos caracterizalos da seguinte maneira: *As moradiñas do vento* = exaltación da natureza, *A frauta y-o garamelo* = exaltación das aves, habitantes do aire e *Pequeno canto* = exaltación da luz, perda do amor e do paraíso. Os tres conxuntos, na miña opinión, conforman unha unidade con tres motivos, sendo o seu común denominador a luz e o aire, isto é, o espacio aéreo e inmaterial. Textos pertencentes ó réxime diúrno. A luz, o aire e mailas aves son elementos propios dese espacio, que funciona como metáfora da sublimación, do entusiasmo vital e do idealismo. *A frauta y-o garamelo* reúne estes tres compoñentes, deixando o protagonismo ós paxaros, moradores do ceo, que veñen significar o pulo ascensional cara á liberdade, espacio da transparencia e a fermosura. Esta tríade conxunta de símbolos: rexión celeste, árbore e paxaro, atopámola tamén nun texto da *Lámpara Maravillosa* de Valle Inclán: “y fui a un tiempo árbol antiguo, y rama verde, y pájaro cantor” supoño que Avilés coñeceu esta idea e a desenvolveu poeticamente. Os dous recorren ó simbolismo para expresa-lo sentido sacral e hermético da natureza. Isto polo que respecta ó plano temático, nos aspectos formais, a construción imaxinaria é de fonda raigaña vangardista.

Ó libro envólveo a lenda de que foi escrito nunha noite. Sexa certo ou non, se podemos dicir que é un libro monotemático e unitario, escrito baixo o rapto e a furia da inspiración, algo bastante frecuente no conxunto da súa obra. A luz, o vento, as árbores e mailas aves aparecerán sempre, ó longo da súa obra, como referentes dese espacio inalcanzable de perfección e fermosura dentro do seu universo poético.

Salvador García-Bodaño (1971) resalta o seu inmenso poder creador, o sentido do ritmo, a expresividade e tamén a súa espontaneidade. X. L. Méndez Ferrín resalta o influxo vangardista na construción metafórica, así como o dominio de metros e ritmos de ascendencia clasicista. X. M. Álvarez Caccamo detense na análise estilística e pon de relevo a ruptura sintáctica e nominalización do verso. Dolores Arxóns e Xavier Castro no seu estudio sobre *A frauta y-o garamelo* fixaron os campos semánticos da natureza e a simbólica do conxunto. Creo que lles faltou desenvolver este aspecto que os conduciría a descubrir relacións interesantes.

A frauta y-o garamelo é un libro dun só protagonista: os paxaros. Exaltación dese ser fráxil e fuxidío, que en voo se fai case inmaterial e o seu rechouchío, transparente, puro e vivo, de breve e intensa partitura, sublima a música porque ten as notas limpas e fluídas do puro aire. Avilés expresa a través das imaxes e metáforas dos paxaros ese pulo ascensional que vén do fondo en busca da luz, e da liberdade e da vida no seu gozo entusiasta.

O título *A frauta y-o garamelo* responde a un artificio metonímico, emprego dun termo co significado doutro. A frauta, vinculada coa natureza e os deuses, é un instrumento de vento que produce un son moi similar ó trino dalgunhas aves. No texto lemos: “esguía frauta”(xirín), “as frutas do reiseño”, e tamén “gaita inxel”(xílgaro), “tiroliro

das caneiras”(paspallás) para se referir ó seu canto. A segunda palabra do título (garamelo) é unha gaiola onde se ten en cativeiro o paxaro. Avilés usa o desvío poético e emprega a palabra fruta metaforizada para nomea-la música meliflua e harmónica do canto dos paxaros, polo que o título, na súa aparente contraposición fai referencia á liberdade dos paxaros simbolicamente expresada a través do son e do voo. Estes atributos ornitolóxicos significan verticalidade, pulo ascensional na procura dese paraíso onde soa a música das esferas e a realidade ten a cor única dos soños. *A fruta y-o Garamelo* alude pois a ese son que nos libera, a esa música interior que nos fai voar como os paxaros cara á rexión máis alta, pura e luminosa da vida.

Ningún traballo estudiou a complexidade simbólica deste poemario, nin entrou nel. Nunha lectura superficial, decatámonos que todo o libro está formado por poemas dedicados a determinadas aves. Avilés escribe un fermoso libro sobre os paxaros comúns. Non atopamos nese pequeno catálogo (xirín, merlo, rula, pomba, xílgaro, paspallás, ouriolo), ningunha ave exótica nin fabulosa. Ó poeta bástanlle o canto deses humildes e libres paxaros para transcende-la paisaxe da infancia en metáfora dun espacio paradisiáco. As aves dos seus poemas ademais de seren habitantes dos ceos, bosques e campos de Taramancos, son tamén habitantes desoutra rexión que o poeta carga de significacións simbólicas e remítennos máis alá da palabra, ós eidos da pura emoción para nos revela-lo sentido oculto da dicción poemática. Avilés, ó tempo que define con coloristas e sorprendentes imaxes cada paxaro, dános a coñecer subpreticiamente as arelas do seu universo íntimo. A poética do imaxinario trata de descifrar a través desas imaxes-símbolos as arelas e sentimentos máis ocultos da psique humana. Neste primeiro ciclo predominan as imaxes que se integran nunha poética ascensional pois a dinamicidade do voo e o canto do paxaro connotan, na psicocrítica, unha arela de sublimación, harmonía, e beleza así como do crecemento interior e de busca dese espazo onde o ser roce case a plenitude. Latexa no seu universo poético unha volta por ocupa-los lugares da felicidade, ese paraíso perdido que aínda asoma por detrás das metáforas.

O paxaro simboliza esa cobiza dinámica de elevación, de sublimación. Segundo Bachelard, na figura aérea do paxaro recoñécese a aspiración psíquica á felicidade, a todo ideal que eleve o home, e o entronice nun reino pechado e íntimo onde as tebras non oculten as torres dos soños. E o libro de Avilés é unha afirmación desta poética do vitalismo:

*Eu son todo paxaros, remuíños
e vento*

Idea reforzada a través dunha seriación asindética con outros elementos pertencentes tamén á poética ascensional coas connotacións de dozura, pureza e delirio, pois o vento pode significa-la dinamicidade da alma, a mobilidade na superación ou ben ese remuíño ou forza que eleva a psique cara ó ideal, cara ás inútiles e sublimes empresas do

espírito. Un pórse en pé na vida coa beleza, a imaxinación e as ilusións. O poeta exprésao con rotundidade neste versos:

*Todo o meu froito é luz
e follas e azas transparentes.*

Escúdase na metáfora da árbore. O froito representa todo aquilo creativo que fai o home e que veñen do máis fondo del. Para Avilés o froito é a poesía que nace dos raizames do seu ser, ó mesmo tempo que é a linguaxe pola que se enuncia a autotransformación, e crecemento cara á luz, de ser paxaro para voar en procura da plenitude na harmonía dos sagrados sons.

Una adición polisindética “é luz e follas e azas”. As follas como imaxes ou testemuños da creación e as “azas”, como símbolos do voo, expresión dese movemento ascensional, de abaixo arriba que como o zume vivifica facéndonos medrar cara ás moradas da luz. Aspiración, desexo de habita-lo ceo -paraíso-, espacio que nos fai aéreos, case paxaros ou anxos enchidos de luz por riba da poalla da tristura.

son mais home e mais tolo e anxo

O poeta busca os seus amigos, e escolle os paxaros, criaturas do aire:

xílgaro meu amigo nos camiños

*meu levián paxaro, compañeiro
das fenestras da tarde.*

Esta irmandade é un religamento coa a natureza a través paxaros, criaturas do aire tamén significa a asunción da vida libre, pura e plena. Avilés poetiza con lírico berro a insubornable forza interior á vida en liberdade:

*O rude corazón que se perfila, aínda iniciando o voo,
ese pulo que fica tenso no ar para abranguer a vida.*

Nesta poética ascensional, Avilés tece unha rede de semas (luz, música / canto) que apuntan indirectamente a ese espacio habitado de paxaros (ás e voo) onde é posible atopala felicidade:

*erguido polas frautas
do reiseñol de escuma, fíreme docemente.*

no teu acordeón ferindo o vento.

esguía frauta balo.

*Así no teu cantar crescendo o día
medra a ponla por dentro aloumiñada.*

afiades zanfonas polo ar.

gregorián asubío.

Como observamos, a música -o trino- é o referente máis nomeado para o espacio aéreo. A importancia do canto do paxaro é evidente como elemento metafórico para ese recóndito reino, porque a materialidade do son esvaécese en doce e etéreo fluído, espiritualízase asolagando o sentimento nun puro goce de harmonía transcendido.

*e son lecer de longa carballeira
bébedo de ronseles pol-o lume.*

Este será un formante da súa poesía e que volveremos a atopar ó longo da súa obra:

*A música que me abre as portas, que me brune os fanais,
que me amosa incesante perdidas latitudes onde a vida
campea vigorosamente co seu tremor irrepitibel...*

*onde a harmonía flúe como un cantar, e onde
o tempo está corrompido: rechouchían estrelas
no fondal do universo.
e nese instante mesmo que a súa man tan ruda
colle azas e voa como voan as aves.*

As ás xorden como atributos do voo, para alcanza-lo espacio celeste:

Fouce de azas no azur.

As túas azas segan o nidio azur,labre de muiñeira.

O ímpeto, o vigor da vida fluíndo como poldro a galopar no corazón das árbores, ou caravel florecendo no amencer son imaxes que reforzan esa explosión de vida na natureza.

Como contraste deste ámbito do luminoso, encontramos xa en menor medida, imaxes pertencentes ó réxime nocturno, as tebras que connotan melancolía e saudade e que logo nos ciclos posteriores terán unha función relevante. O paxaro da ensoñación, do ensimesmamento -o ouriolo- que abre as fiestras da tristura:

*Meu levían paxaro, compañeiro,
das fiestras da tarde, das fiestras
de tódolos paxaros apagados.*

Nai das tebras amarelas do misterio.

A presenza da melancolía, da tristura sérvenos como tránsito para tratar doutro símbolo, a árbore, outra compoñente da súa poética da ascensión. Árbore metáfora do ser

humano, plantado verticalmente tamén entre o ceo e maila terra, unindo o mundo superior do espírito cos mundos inferiores da materia. “Cántico a albre” é un poema cheo de metáforas cun alto contido simbólico:

e son todo paxaros, remuíños e vento

*Son arbre, vello labrego,
todo campás e calcos de douradas espigas*

*Todo o meu froito é luz
de follas e de ás transparentes.*

O texto pechase coa desaparición do *Eu* como suxeito lírico e a árbore permanece ergueita, vertical unindo o mundo da luz co da tebras, o ceo coa terra. A árbore funciona, pois, como un dobrete de identidade entre o cosmos e a natureza e entre a árbore e o home, ser de ilusións e saudades.

*Albre, entusiasmada amiga,
crescendo volvoretas na testa
xermolando ledizas dende a profundidá das estrelas.*

Na edición (1982) feita por Bodaño, mentres que na facsimilar (2000) de Dolores Arxóns e Xavier Castro Lemos:

*Albre, entusiasmado amigo,
crescendo volvoretas na testa
xermolando ledizas pol-a profundidá das primadeiras.*

Variantes que afectan o seu significado último. Na edición de Bodaño podemos interpretar unha alegría da vida máis fonda e cósmica mentres que na primeira predomina a imaxe da alegría, da vida enchida de luz.

No poema aparece a árbore con paxaros, con campás, con vento e bolboretas, todo cheo de luz, e que nos está suxerindo dun xeito inconsciente, un estado de alma, a través da imaxe vivencial e sentimental que está fóra do significado das palabras. Os dous termos (home e árbore) están arraigados na escuridade, os dous funden as raíces nas tebras e medran cara a arriba, buscando a luz. A árbore do poema sintetiza tódalas árbores das paisaxes da aldea. É unha árbore abstracta, mental, que funciona como signo de renovación e transformación do home que soña unha realidade que teña as cores limpas da fantasía. No libro atopamos, ó igual que os paxaros, unha serie de árbores individualizados nos seus nomes (carballo, nogueira, cerdeira, loureiro e oliveira), así como os colectivos (bosques, carballeiras, piñeirais):

bermello sancristán nas cereixeiras

rula que rula rula no carballo

nogueira frolecida pol-as veas

bermello sancristán nas cereixeiras

Mansío enfeitizado polo bosco.

e son lecer de longa carballeira

Na infancia coñecemos-lo mundo polos sentidos e ese coñecemento vai prevalecer na idade adulta. Son sensacións que nos acompañarán ó longo da vida, configurando, na nosa memoria, imaxes dunha nova realidade íntima e construída sobre vivencias sentimentais.

É importante que non esquezamos que a infancia marca o home e sempre se evoca pola lembranza dunha toponimia sentimental onde as árbores e os paxaros, como moitas máis cousas, terán case unha presenza sensorial na memoria. Cando Avilés nomea os paxaros e árbores das Terras de Taramancos, non só está lembrando a súa paisaxe natal senón tamén está facendo referencia ás paisaxes interiores da súa xeografía sentimental da lembranza, porque paxaros e árbores, bosques e carballeiras, mar e ceo son parte dese territorio inviolable da infancia, único paraíso da inocencia e da liberdade bañado pola luz da alegría.

A verticalidade, como símbolo ascensional e contrapunto da caída e das tebras, significa o cambio, o soño e as arelas espirituais, ese pulo interior cara á luz, á altura:

Ter alma de pino ou de menhir alzado
para aloumiña-la noite do corazón escuro.

Metáfora do home é a árbore porque está en contacto cos tres niveis cósmicos, funde as raíces no escuro, crece na terra e ábrese á luz, facéndose aéreo:

Son todo paxaros, remuíños e vento
nesta arbre íntima.

Non podemos rematar esta esculca sobre *A frauta y-o garamelo* sen nos ocupar de se hai ou non preocupación por plasma-la paisaxe. Se en *As moradiñas do vento* hai unha exaltación da paisaxe e da natureza. En *A Frauta* non. Ó mozo Avilés non lle interesa pintar paisaxes senón recrealas desde unha imaxinería vangardista, xa que procura tan só plasma-la pegada sentimental que queda na lembranza por medio de metáforas de gran forza plástica e sensorial. Basta unha palabra -fieitos, carballeira, bosco- para evocar na memoria do lector toda emoción dunha paisaxe recreada na súa imaxinación.

tremor de folla tenra na silveira

Rula que rula e rula no carballo
esquecido en congostras, namorado do ermo.

na *quentura das eiras amorosa*

*buscando sol e froitos nos centeos,
rachando chambras verdes e brincando
de valado en valado pol-os peitos.*

Metáforas creacionistas das que emerxe a impresión dunha paisaxe mental e abstracta, de sorprendente beleza. A natureza impregna toda a poesía de Avilés. O home vólvese invisible, tan só quedan as súas emocións nas palabras para suxerir esa paisaxe auroral que todos levamos dentro de nós.

Estes símbolos empregados por Avilés veñen marcados pola preocupación da volta ó paraíso perdido. Unha maneira de expresar esta arela de subir, de voar cara a espazos inalcanzables e superiores da fantasía.

Avilés tiña conciencia de que toda a súa obra foi unha poética da luz e da alegría:

*Eu non roubei a luz, soamente quixen
.....
facer quizais como unha nave de ouro
compañeiro do vento e da ledicia.*

Unha longa viaxe polos camiños do mundo para retornar á Patria, ó paraíso da infancia e á calor da casa “onde se forxan os alicerces da beleza”.

O poeta foi consciente de que a poética da luz iluminou tódolos seus libros. En 1991, nunha agarimosa lembranza de González Garcés, escribe:

Hai un poema de Garcés do ano 54 ou 55 que non sei del unha palabra de memoria, mais sei o poema enteiro, o seu significado, a súa música, un poema que é algo mais que a palabra pois deixou en min unha raíz perenne. Ese poema titulábo-o Don Miguel “Mineiro de luz”, e é o traballo inmenso do poeta de ir excavando a escuridade para chegar por fin á luz. É posíbel que todo o que eu fago non teña que ver con iso, pero cando escribo ese é o meu propósito e teño poemas que realmente o manifestan.

Recoñece con toda humildade, ese texto de Garcés, que había de marcar non só a súa mocidade, senón todo o seu labor poético na procura desa luz verdadeira, acendida da emoción e sentimento para que iluminase a realidade.

Poesía a “plein air”, que nos envolve de luz e fermosura, poesía pola que corre o río sagrado da vida que nos acende o corazón de ledicia. As paisaxes máis nidias e puras da alma habitaron os teus versos, que agora viven tamén na nosa memoria. Sempre nas cerdeiras máis altas, os paxaros terán para ti un canto no labre do aire.

BIBLIOGRAFÍA DE AVILÉS DE TARAMANCOS

ÁLVAREZ CÁCCAMO, X. M. (1996): “A obra literaria de Antón Avilés de Taramancos”, *Historia Literatura Galega*, vol V, Vigo, páx.1442 e ss.

- ARXÓNS, Dolores e CASTRO, Xavier (2000): Estudio introductorio *A frauta y-o garamelo*, Santiago de Compostela, Libros da Frouma.
- ARXÓNS, Dolores e CASTRO, Xavier (2002): "Poesía de mocidade dun home de Taramancos", *A nosa Terra*.
- AVILÉS DE TARAMANCOS, Antón (1982): *O tempo no espello*. Sada. Ed. do Castro.
- (1985): *Cantos caucanos*, Santiago de Compostela Edicións Sotelo Blanco.
 - (1989): *As torres no ar*, Santiago de Compostela, Edicións Sotelo Blanco.
 - (1992): *Última fuxida a Harar*, Espiral Maior, A Coruña.
 - (1992): *Obra viva*, Santiago de Compostela, Edicións Laivento.
- BACHELARD, Gastón (1982): *El aire y los sueños*. F.C.E. Méjico.
- CARRO, Xavier (1992): "Avilés de Taramancos, habitante da luz e do aire". *La Voz de Galicia*, 16 de xullo.
- CASTRO, Xavier e ARXÓNS, Dolores (2000): Estudio introductorio *A frauta y-o garamelo*, Santiago de Compostela, Libros da Frouma.
- (2002): "Poesía de mocidade dun home de Taramancos", *A nosa Terra*.
- FONTE, Ramiro (1993): "Vida de todos" *Luzes*, núm. 21.
- GARCÍA-BODAÑO, S.: Prólogo de *O tempo no espello*. o. cit.
- MÉNDEZ FERRÍN, X. L.(1984):*De Pondal a Novoneyra*. Vigo, Ed. Xerais.